

„Tündéri izzás”

Emlékezés Pilinszky Jánosra

A szerző (1922–1987) előadása elhangzott 1986. május 11-én a Kosuth Klubban és 1987. április 25-én a Piarista Diákszövetségben.

Pilinszky János ifjúkoráról szeretnék felidézni képeket. Abból a korszakából, amit Goethe óta a Sturm und Drang korának szoktak nevezni, vagyis amelyikben költői egyénisége kibontakozott. Olyan szerencsés lehettem, hogy ezt a korszakot szoros baráti kötelékben vele együtt élhettem át. Pilinszky és én nem voltunk osztálytársak; én egy osztállyal lejjebb jártam. Az alsó osztályokból nincs is emlékképem róla. Jancsi — bocsánat, de az én számomra örökké Jancsi marad — nem vett részt a kisdíjak semmiféle kollektív tevékenységében, nem volt cserkész, nem sportolt, nem szerepelt rendezvényeken. Az első maradandó képem róla az önképzőkörből való. Az egyik gyűlésen egy kedves, szelíd arcú, törekeny testalkatú, de izzó szemű fiú adott elő egy tanulmányt az orosz irodalomról. Az értekezés tartalma és megállapításai is hallatlanul érdekesek voltak a számomra, hiszen az orosz irodalomról akkortájt még kevés fogalmam volt, de még inkább lenyűgözött a stílusa, pregnáns, szokatlan terminológiája. És mindehhez hozzájárult hevült, temperamentumos, szinte extatikus előadásmódja. Erről az előadásról sokat beszéltek utána tanárok is, diákok is — jót és rosszat vegyesen —, mert noha a tanulmány nem tartalmazott világnézetileg kifogásolhatót, újszerű megállapításai és hangvétele megborzongatták a konzervatívabb kedélyeket. Irodalomszemlélete nem fért bele az akkori irodalomoktatás sablonjaiba. Maga Jancsi később ezt az előadását örökségnek titulálta, nem is volt hajlandó beszélni róla. De általában így volt minden korábbi megnyilvánulásával, ifjúkori verseivel is. Azt hiszem, hogy nem túlzok, ha ezeket az éveket a nagymúltú Vörösmarty Önképzőkör aranykorának nevezem. Az Önképzőkör ebben az időszakban valóban azt nyújtotta, amire hivatva volt: a szervezett oktatás keretei közé be nem illeszthető műveltségterjesztését. A mozgatója, az inspirátora ennek a felpeszdiült önképzőköri életnek egy — Jancsinál egy évvel idősebb diáktársunk — Gervay Miklós volt. Ő volt az, akit Pilinszky két interjúban is, név említése nélkül, rendkívüli és nagyszerű fiúnak nevez, és aki — megint az ő szavaival élve — hidegrázást keltett benne az önképzőkörben tartott modern költők sorozatával. Mert megértettem — mondja —, hogy mi a költészet. Addig nem tudtam, addig egy sivatag volt. A költészetet tehát nekem egy gyerek adta át. Ez a gyerek, Gervay Miklós valójában rendkívül tehetséges, káprázatosan művelt, több nyelven tudó és olvasó, kitűnő szervezőképességgel megáldott fiú volt. Valamennyien a hatása alá kerülünk, és ez a hatás jótékony, szellemileg pezsdítő volt. Felújítva Dugonics And-

rás piarista színjátszó hagyományait osztálytársaival előadták Emmert Lavery *Az Úr katonái* című színművét, hogy még a sajtó is megemlékezett róla. A darabot, amelynek egy kolostor a színhelye, korábban a Magyar Színházban is előadták Törzs Jenővel az élen. A sajtó szerint a piarista előadás jobb, átéltebb volt. Az előadást egyébként a későbbi színész, Horváth Tivadar rendezte, és a főszerepet is ő játszotta, tehát úgyszólván innen indult el a világot jelentő deszkákra. Jancsi is sokat szerepelt az önképzőkörben szavallatokkal, vagy kisebb jelenetek egyik előadójaként. A szavallat szót csak az akkor szokásos terminológia kedvéért használom, mert az egyébként semmiképpen sem illett az ő sajátos versmondó stílusára, amellyel egyformán tudta kifejezni a versek gondolati tartalmát és zeneiségét. Ezt a versmondó stílust később neves színészek is tanulmányozták, és magukévá tették. Magam is tanúja voltam, amikor egy előadóestje után Ruttkai Éva kérte fel, hogy versmondó leckéket vehessen tőle. Később, amikor Jancsinak valami foglalkozást kellett keresnie, mert a költői pálya egymagában nem biztosított egzisztenciát, többen is javasoltuk neki, hogy legyen színész vagy előadóművész. Nem tiltakozott ellene, de nem is tett semmit az érdekében. Véleményem szerint olyan ragyogó színész lett volna, amilyen költő, bár kétséges, hogy gyenge testalkatával bírta volna-e a színészi munkával járó igénybevételt. Mint költőt is az önképzőkörben ismertem meg Pilinszkyt. Ugyanis Gervayék költői versenyt is rendeztek. Jancsi többek között az *Üzenet az üvegvárból* című versével szerepelt. A vers hallatán megint azt a borzongást éreztem, amit korábban, értekezése felolvasásakor, mert ez a vers nem egy középiskolás diák naiv, suta próbálkozása volt, amint az ilyenkor lenni szokott, hanem csaknem kész, kiforrott alkotás. Mondanom sem kell, hogy Jancsi ezt a versét is megtagadta, éppen úgy, mint az *Anyám* és a *Csőnd* címűeket, noha ezeket a verseket az Élet és a Vigilia is közölte. A kötetébe se vette föl. Nemrégiben kerültek elő Mezey Laci barátom szorgos kutató munkájának eredményeként szonettjei, amelyekről még mi, közeli barátai sem tudunk. Még ebben az időben történt, hogy bemutatták őt a Nyugat nagy nemzedéke utolsó élő tagjának, Schöpflin Aladárnak. Talán Rónay György volt az, aki bemutatta, erre pontosan nem emlékszem. A bemutatás úgy szólt, hogy: szeretném bemutatni Thurzó új felfedezettjét, amire Schöpflin így szólt: No-no, hiszen Thurzó sincsen még felfedezve. Érdekes, hogy ez a szellemes és véleményem szerint teljesen ártatlan megjegyzés Jancsit nagyon megbántotta. Ettől kezdve egészen 1942-ig nem írt, vagy legalábbis nem jelentetett meg egy verset sem. Ebben az időben már rendszeresen elbeszélgettünk, valahányszor összefutottunk. Jobbára irodalmi élményeinket cseréltük ki; úgy éreztem, hogy a találkozásokot ő is keresi. Például az énekkarban, ahol ő a tenor szólamban, én a basszusban énekeltem, mindig a két szólam szélén helyezkedtünk el, hogy a szünetekben beszélgetni tudjunk.

Kapcsolatunk 1939-ben egy évre megszakadt, hiszen ő már érettségizett polgár lett, én pedig még középiskolás diák maradtam. Olykor azért összefutottunk a vasárnapi szentmise után. Egyszer-kétszer be is ültünk — most már, ennyi idő után, a tanárok előtt is bevallhatom — a Christ, a mai 100 éves Sörözőbe egy pohár sörre, de csak egyre, természetesen. Kapcsolatunk akkor vált intenzívebbé, és barátságunk akkor mélyült el, amikor én is leérettségiztem, és bekerültem a DICS-be. Hadd szóljak néhány szót erről az intézményről, amelyik egyetemi éveink alatt második otthont biztosított számunkra. Volt piarista diákok 1924-ben megalapították a Budapesti Piarista Diákszövetséget, mégpedig úgy, hogy önkéntes adományaik jelentős vagyoni alapot is létrehoztak. A diákszövetség ezt a vagyont részben szociális intézmények létesítésére használta fel, például Balatonöszödön üdülőt tartott fenn ipari tanulók számára, részben az egyetemi hallgató, volt piarista diákokat támogatta ösztöndíjakkal, segélyekkel, egyetemi tankönyvek és jegyzetek kölcsönzésével. És ami páratlan volt a hazai középiskolák történetében: fenntartott egy állandó klubot a volt piarista diákok részére. Ez volt a DICS, azaz a Diákszövetség Ifjúsági Csoportja. A helyiségeket az iskola épületében a gimnázium és a rend biztosította, volt társalgó, ahol kártyázni is lehetett, persze csak szolid kártyajátékokat, volt könyvtár, biliárdasztal, a pincében ping-pongterem. Nos, amikor én a DICS-be bekerültem, éppen egy palotaforradalom volt készülóban. A tagság egy része, de a rend és a gimnázium vezetői is elégedetlenek voltak a DICS működésével, mert az túlságosan a kártya, ping-pong és biliárd irányába tolódott el. Szellemi élet úgyszólván nem folyt. Engem Honffy Tivadar barátom, Jancsi osztálytársa, akit Foxinak becéztünk sörteszerű haja miatt, kért fel, hogy csatlakozzam hozzájuk. Az összeesküvők Rényi Oszi barátom lakásán jöttek össze, Pilinszky, Honffy, Rékai, alias Rix Ricsi és én. Ez az összejövétel azért volt sorsdöntő, noha akkor ezt még nem éreztük, mert ettől a naptól fogva mi öten olyan szoros baráti kapcsolatba kerültünk, hogy jóformán minden élettevékenységünket egymáshoz rendeltük, szórakozásainkat, nyaralásainkat, kirándulásainkat, szilveszter éjszakáinkat. Öt különböző természetű, részben különböző érdeklődésű ember, akiket inkább testvéreink, mint barátinak nevezhető kötelék fűzött össze. A palotaforradalom sikerült, a DICS vezetőségét lemondattuk. Az új elnök a katonaságtól már zászlósi rangban leszerelt Gervay Miklós lett, a tisztikart mi alkottuk. Jancsi is tagja lett a tisztikarnak, bár erről a méltóságáról később lemondott. Gervay újabb kurzusa ugyanis csalódást hozott mindnyájunknak, más Gervay volt már, nem az, akit az önképzőkörből megismertünk, megtört, fásult ember, aki az érvényesülés útját nem a saját ragyogó képességeiben, hanem társadalmi kapcsolataiban kereste. 1944-ben újra bevonult, a frontra került, és hősi halált halt. Valahogy úgy éreztük, hogy éle-

tének ez volt az egyetlen megoldása. Azért sikerült addig szellemi életét kicsit mozgásba lendíteni. Rendeztünk szellemi matinékat, amelyek az önképzőkori gyűlések hangulatát idézték fel, de már érettebb szinten. Meghívtunk előadókat, olykor a mi szellemi irányzatunktól távolabb eső régiókból is. Így például Szabó Zoltánt, a Márciusi Front tagját, a *Tardi helyzet* szerzőjét, vagy Sinka Istvánt, a parasztköltőt. Legnagyobb s egyben legvitathatóbb rendezvényünk a Kegyes Tanítórend 300 éves jubileumának alkalmából a Vigszínházban tartott piarista matiné volt. A színház ugyan színültig megtelt, és a matiné sikeresnek volt elkönnyvelhető, ez azonban annak volt tulajdonítható, hogy a nézőtérén a szereplő társaságbeli úrilányok és úrifüük hozzátartozói ültek. Az egész inkább társasági összejövetel volt, mintsem előadás. Jancsi, bár jelen volt, kevés szerepet vállalt. Jancsi jóformán mindennap belátogatott a DICS-be, mondhatni az volt a törzskávéháza. Valahányszor én is előfordultam ott, márpedig sűrűn előfordultam, mindig félrevonultunk egy asztalhoz beszélgetni. Sokat töprengtem mostanában, hogy miről is tudtunk annyit beszélni. Aki Pílinuszt közelebről is ismerte, tudja, hogy vele lehetetlen volt nem társalogni. Fölvetett gondolatai termékenyítőleg hatottak, és az ember közben észre sem vette az idő múlását. Néha hajnalig is sétálgattunk a Korzón egy-egy izgalmas témába belefeledkezve. Újra kezdtük ott, ahol abbahagytuk, egyetlen témát sem sikerült soha kimeríteni. Eleinte úgy, mint a középiskolában, irodalmi élményeket cseréltünk. Thomas Mann, Dosztojevszkij, Mauriac, André Gide, Huxley, Dos Passos, Verlaine, Baudelaire, Rimbaud, Hölderlin és Rilke voltak akkor a mi irodalmi világunk. A magyar költők közül Jancsi inkább Kosztolányit, én Babitsot kedveltem, végül félúton megállapodtunk. Érdekes, hogy József Attilát aránylag kevésbé ismerte. Amikor azután odaadtam József Attila-kötetemet, azt egy éjszaka kiolvasta, és egyes verseit, így az *Óda* címűt, rögtön meg is tanulta. Valóságos extázisban idézte a sorokat, és utána még nagyon sokszor. Azután sorra kerültek az élet nagy problémái, köztük az élet és irodalom kapcsolata később is foglalkoztatta fantáziáját. Vitakoztunk is. Nem volt könnyű vitapartner, de váratlanul ki-kilendült, mint valami trapéz — ezt akkor így mondtuk, még a *Trapéz és korlát* születése előtt — a transzcendensbe, ahová én a magam pragmatikusabb gondolkodásával nehezen tudtam követni. Eleinte nehezen tudtuk szinkronba hozni találkozásainkat, mert én a Műegyetem vegyészmernöki karára jártam, és nagyon be voltam fogva. A hallgatói gyakorlatok késő délutánig elhúzódtak, az egyetemről jövet azonban mindig benéztem a DICS-be, mert útba is esett, és ritka kivétellel ott találtam Jancsit, aki várt rám. Egyszer vizsgaidőszakban pár napig nem mentem be a DICS-be. A legközelebbi találkozáskor Jancsi azért szemrehányást tett. Kollokviumra készülök — védekeztem. Ugyan — legyintett —, mi az neked, egy kollokvium. — Á,

mondom, az nem úgy van, itt nem lehet halandzsázní. Mit felelsz például arra a kérdésre — a jegyzetbe néztem —, hogy mi történik, ha a rombos rendszerbeli kristályt hevítjük. Azt felelném — mondta, és a rá jellemző mozdulattal feltartotta cigarettáját —, hogy valami tündéri izzásba jön. Nem hinném, hogy a professzor úr sokra értékelte volna ezt a kétségtelenül költői feleletet.

1942 tavaszán ő maradt el egy pár napig a találkozókról. Már-már azt hittem, hogy beteg, és már készültem is meglátogatni, amikor forgószélként besüvített a DICS-be, megragadott és kituskolt az ajtón. Nagyon izgatott volt. — Gyere, menjünk át a Christbe, nem akarok ezek előtt beszélni. Bementünk, leültünk, Jancsi egy kis ideig hangtalanul ült, majd az izgalomtól elfúló hangon azt mondta: — Vilmoskám, verset írtam, meghallgatod? S válaszomat be sem várva reszkető kézzel előhúzott egy papírlapot, és elkezdte olvasni: „*Csillaghálóban hányódnak, partra vont halak*”. Jancsi, ez ragyogó — mondtam —, olvasd el még egyszer. — Várj egy kicsit, írtam másikat is. Előbb azt olvasom fel. És jöttek sorban az *Éjféli fürdés*, a *Könyörgés anyámért*, és *A távozó sereg*. Újra meg újra előről az összes. Aki Pilinszky költészetét szereti, el tudja képzelni, hogy mit érezhettem akkor én, aki elsőként hallhattam és olvashattam költészetének első igazi ciklusát. Kérdeztem, hogy Thurzónak mutatta-e már. Azt mondta, hogy még nem. Unszolásomra felkerekedtünk, és felkerestük Thurzót a Váci utcai lakásán, ahová egyébként bejáratosak voltunk. Thurzó Gábor akkor az *Élet* című folyóiratnak volt a szerkesztője. Elolvasta a verseket többször is, és azt mondta, hogy ezeknek az igényesebb Vigiliában kell megjelenniök. Ott is jelentek meg 1942 júniusában. De a Jancsi által saját kezűleg lepötyögtetett kéziratot én gépeltettem át, így az eredetit, sajátkezű aláírásával megtarthattam, és azóta kegyelettel őrzöm. Ezután már sűrűn jelentek meg jobbnál jobb versei, a *Tilos csillagon*, a *Téli ég alatt*, a *Miféle föld alatti harc*, a *Trapéz és korlát* és mások. Immár nemcsak a Vigiliában, hanem az akkor legrangosabb irodalmi folyóiratunkban, a *Nyugat* utódjában, a *Magyar Csillagban* is. Pilinszky rövidesen — legalábbis az irodalomkedvelők körében — ismert költővé lett. Sok érdekes epizódot mesélhetnék még az akkori időkből, kenesei nyaralásainkról, Pilinszky bölcsésztanulmányairól, de sajnos ezekre most kevés az idő. Csupán két dologról szeretnék még beszámolni. Az egyik Németh Lászlónál tett látogatásunk, Jancsi első vizitje későbbi nagy barátjánál. A másik: első nagy kötetének, a *Trapéz és korlát*nak megjelenési körülményei.

A korszakot, amelyről beszámolok, a háború sötét fellegei árnyékkolták. Ugyan az első két évben itt a hátszágban bizonyos korlátozásokon és élelmiszerbeszerzési nehézségeken kívül nem sokat éreztünk belőle. Mi nem politizáltunk a szó köznapi értelmében, nem tartoztunk egyik párthoz sem. Elhatároltuk magunkat mindenfajta szélsőjobbaldali mozgalomtól, militarista szerve-

zettől. Jancsi még a cserkészetben is a paramilitarista jelleget látta. A háború kimenetelét illetően — mint sokan mások — abban az időben mi is a német hadigépezet összeomlásában bizakodtunk, nem gondolva arra, hogy utána mi lesz. Rábíztuk magunkat az ország vezetőire, akikben alapvetően megbíztunk. 1943 végére azonban a helyzet annyira súlyossá vált, hogy tovább nem nézhettük tétlenül az események alakulását, valamit tenni is szeretnünk volna. Ennek a tenniakarásnak a jegyében született az az ötlet, hogy felkeressük Németh Lászlót, nem is annyira mint mindannyiunk által nagyrabecsült író és gondolkodót, mint inkább bölcs és mérsékelt ellenzéki politikust, akitől tájékoztatást reméltünk, iránymutatást a zűrzavarban. Kezdeményezésünk nem kis jelentőségű lépés volt, hiszen Németh László bizonyos fokig egy másik oldalt képviselt. Mi katolikusok voltunk, ő protestáns. Az irodalmi életben akkor dúló népi-urbánus háborúban ő a népi oldalon állt, noha európaiságával fejfel kimagaslott a többiek közül, a mi íróbarátainkat, Thurzót, Rónayt, Toldalagit Pilinszkyvel együtt a népi írók az urbánus jelzővel illették, szinte bélyegezték. Németh László örömmel elfogadta jelentkezésünket. A családok kétségkívül Pilinszky személye volt, akinek verseit ő is ismerte és értékelte. A találkozásra 1944. március 12-én, vasárnap délután került sor. Négyen kerestük föl rózsadombi villájában: Pilinszky, Rékey, Morlin Ervin, egy nagyon művelt osztálytársa, aki később az ostrom zivatarában elpusztult, és jómagam. A látogatást egy órára terveztük. Ehelyett délután hat órától este tízig tartott, és Németh volt az, aki annyira belemelegedett a beszélgetésbe, hogy nem hagyott távozni. Beszélgettünk irodalomról, a népi-urbánus vitáról, amit ő is értelmetlennek tartott. Egy kicsit vitatkoztunk is, amikor a szerzetesi intézményt bírálta, de a fő téma az ország sorsa és jövője volt. Németh László akkor bizakodott, hogy rövidesen kilépünk a háborúból, és demokratikus, szociális reformokkal rendezni tudjuk az ország helyzetét. Javasolta, hogy kapcsolatunkat tartsuk fenn. Egy hét múlva az országot megszállták a németek, és minden másként alakult. Jöttek a bombázások, a deportálások, a DICS-et belügyminisztériumi rendelettel bezárták, találkozásainkra Jancsival nemegyszer a légó-pincében került sor. Mindnyájunk feje felett ott lebegett a bevonulás Damoklész-kardja. A szolgálathalasztás, melyet egyetemi tanulmányaink idejére kaptunk, 1944 júniusában lejárt. Szerencsére egy kedves diáktársunk, Bösze Jóska, aki katonai szolgálatát a hadkiegészítőnél teljesítette, behívóinkat elfektette. Úgy látszott, hogy sikerül elkerülni a bevonulást, de október 15-én jött a nyilas-puccs, és már két nap múlva megkaptuk az előre megírt sürgős behívót. Okosabbnak látszott az általunk kiválasztott fegyvernemhez bevonulni, mintsem a plakátok felhívására ágyúötletléknek. Jancsi és Ricsi a légvédelmi tüzérséghez, mi ketten Foxival a táborig tüzérséghez vultunk be. Így Jancsitól elszakadtunk. Mindannyiunkat, külön-

böző időpontokban, Németországba telepítettek át, de szerencsére frontra egyikünk sem került. Én 1945 októberében kerültem haza, Jancsi egy pár héttel később. Katonaságáról, fogságáról nem akart beszélni, de abból a kevésből is, amit elmesélt, következtetni lehetett rá, hogy milyen gyötrelmeket állt ki. A háború befejezése után Wiesbadenben, egy katonai konyhán volt felszolgáló, így legalább jó kondícióban tért haza. Az átélt események hatására ő is, mint mi mindnyájan, keményebbé, energikusabbá vált. Idehaza szomorú dolgok fogadták, lakásukat lebombázták, csecsemőkorú unokaöccse is elpusztult az ostrom alatt, jóformán egy ruhája sem maradt. Azt mondta, hogy az eltelt esztendő folyamán semmit nem írt, de hazaérkezése után rövidesen két újabb gyöngyszemmel állt elő. Az egyik: *Harbach 1944* volt, annak a szomorú korszaknak legszebb lírai alkotása. A másik a *Francia fogoly*. 1946 februárjában Thurzó kért, hogy keressem fel. Elmondta, hogy Pilinszky esélyes lenne az akkor legrangosabb irodalmi díjra, a Baumgarten-díjra, annak azonban előfeltétele, hogy legyen önálló kötete. Jancsi szegény, semmije nincsen, egyetlen lehetősége, ha a barátai adják össze a nyomdai költségeket. Thurzó megszokott dinamizmusával fel is cipelte a Szent István Társulat vezérigazgatójához, akivel mindjárt meg is alkudott a kötetecske előállítási árában. Infláció volt. A sokszámjegyes pengő-bankjegyek egyik napról a másikra értéküket veszítették. A költségeket így tört aranyban kellett kifejezni. Emlékszem, 60 gramm tört aranyban állapodtunk meg, ami akkor 60 dollárnak felelt meg, de dollárban tilos volt fizetni, így valójában aranygyűrűk és karkötők törmelékével fizettünk. Széleskörű gyűjtésről az általános szegénység, az említett fizetőeszköz-nehézségek miatt nem lehetett szó. Végülis négyen dobtuk össze a kiadási költségeket, Rényi Oszival, Dr. Mehr Artúr piarista diáktársunkkal és Baitz Máriával, Jancsi nagynénjével. Jancsi hozzálátott a kötet anyagának összeállításához. Nem volt könnyű dolog, mert lebombázott lakásukban minden kézírata elveszett. Így történt, hogy egy szép napon elpanaszolta, hogy *A távozó sereg* című versére egyáltalán nem emlékszik. Sebaj, mondtam, én emlékszem: egy presszóban voltunk, a presszó számoló cédulájára lefirkáltam a versét. Ezt a versét nem tartják a legnagyobbak közül valónak, szemelvényes kiadások nem is közlik, én azonban szeretem, mert tudom, hogy mit akart vele kifejezni. Akkoriban, amikor írta, érezte először igazán, hogy nem tud lépést tartani kortársaival a létért való harcban, hogy ő eleve másra hivatott. Jancsinak nem tetszett a vers eredeti alakjában. Át is írta. Ezen kegyetlenül összevesztünk, mert nekem az eredeti jobban tetszett és tetszik ma is. Így történt azután, hogy a kötet kolofon oldalára rányomatta: változatok esetén a versek itt közölt szövege tekintendő véglegesnek. Ezt a megjegyzést én provokáltam ki. De aztán bőséges és megnyugtató kárpótlást kaptam, amikor a kötetben felfedeztem a vers címe alatt a nekem

szóló ajánlást. Ettől nagyobb ajándékot nem kaphat költőtől az ember, és azt hiszem, hogy ennyi idő után nem sértek kegyeletet, ha befejezésül *A távozó sereg* című verset, a nekem olyan kedves eredeti változatában idézem, ahogy egyébként a *Vigilia* 1942. júliusi számában meg is jelent.

A távozó sereg

*Hiába kutatsz, nem látsz zászlót
kezemben. Hús ezüst sisak
se nyomja fürtöm: nem fogadta
a készülő sereg fiad.*

*Te hittél bennem és én benned,
s most nem felejttem már soha,
hogy fegyverkeztem és hiába,
fülembé tép a mostoha,*

*a drága kürtszó, mit nem ért meg,
csak az, kinek a harc tilos!
Kibomlok, gyenge ág a szélben,
haszontalan láz villanyoz,*

*a két kezem még kardot fogna,
elkapja egy-egy lendület...
A többiek már készülődnek.
Kiáltanék, de oly süket*

*a lusta hajnal. — Nézz szemembe:
ha senki más, te kell, hogy érts,
te nem lehetsz, te nem vagy rosszabb
a késnél. Jobb vagy, mint a kés!*

*Ha megszültél, most nézz szemembe,
ha szeretsz, most meghallanád,
mit én már mindörökre hallok:
a távozó sereg zaját.*